

Vogel nieuws

**Ornithologische nieuwsbrief
van het Instituut voor
Natuurbehoud**

Nummer 5 - juli 2003

In dit nummer

Editoriaal	3
Vlaams broedvogelatlas	4
Het atlasproject in cijfers	12
Nieuwe start BBV-project	13
Interview RECO	20
Broedvogelatlas Wallonië	22
Websites	23

Broedvogels

Editoriaal

In deze nieuwsbrief gaat het gros van de aandacht naar de broedvogelatlas. Immers, het werk zit erop, de bal ligt nu weer bij ons, m.a.w. de atlas moet nu afgewerkt worden en dat zal gebeuren ook! En om aan te tonen dat we niet stil gezeten hebben, beginnen we met een lang artikel dat allerlei resultaten van het atlasproject belicht.

Echter na het atlasproject neemt ook het BBV-project (Bijzondere Broedvogels Vlaanderen) de draad weer op, zij het onder een licht gewijzigde vorm. Sommigen hebben hieromtrent al heel wat info in hun postbus gevonden, de overigen kunnen dit in deze nieuwsbrief lezen. Een aantal atlas-RECO's uit de nieuwe regio's zijn bereid gevonden als BBV-RECO mee te werken, waarvoor hartelijk dank!

De atlas leert ons ook dat we, zoals ook al in eerdere nieuwsbrieven aangekondigd, nu echt werk moeten gaan maken van een 'gewone soorten monitoring'. Niet alleen omdat alle ons omringende landen dat al doen, maar omdat er bijna geen 'gewone' soorten meer blijken te zijn! Velen weten wel dat het niet goed gaat met pakweg de Boerenwaluw, maar hoe slecht het er nu precies mee gesteld is, weten we niet. Je leest hier verder meer over en je zal zien dat alles perfect inpasbaar kan zijn in een breder, Europees kader.

Wil je nu al weten hoe onze atlas er ongeveer gaat uitzien, geen probleem, koop de Nederlandse broedvogelatlas! Deze is gebaseerd op exact dezelfde methode, maar is nu reeds afgewerkt omdat men er 3 jaar eerder mee gestart is. Een bespreking van dit schitterende boek verder in deze nieuwsbrief.

Uiteraard ook nu weer aandacht voor een aantal nieuw ontwikkelde of verder uitgebouwde websites; ze blijven als paddestoelen uit de grond schieten.

Eén van de atlascoördinatoren die uitzonderlijk werk geleverd heeft, is ongetwijfeld Maurice Segers uit de regio Brussel. Van het Zoniënwoud tot de grens met Klein-Brabant was en is hij actief, enerzijds als coördinator, maar niet in het minst ook als inventariseerder. Zijn verhaal komt ook aan bod.

Na al het inventarisatiewerk van de voorbije jaren is één ding duidelijk: met een grote groep enthousiaste medewerkers en coördinatoren kan je in relatief korte tijd een enorm werk verzetten. Echter het ene werk brengt het andere met zich mee en dat wordt de komende jaren de uitdaging: het verder zetten van de lopende monitoringsprojecten, maar nu ook een langlopend monitoringsproject starten dat ons eindelijk inzichten geeft in het wel en wee van onze 'gewone soorten', die soorten waarvan iedereen wel weet te vertellen hoe goed of hoe slecht het ermee gaat, maar niemand dit op papier kan aantonen en dat is nu net wat heel hard nodig is naar het beleid toe.

Dat gaat zeker lukken!

Glenn Vermeersch

De nieuwe broedvogelatlas

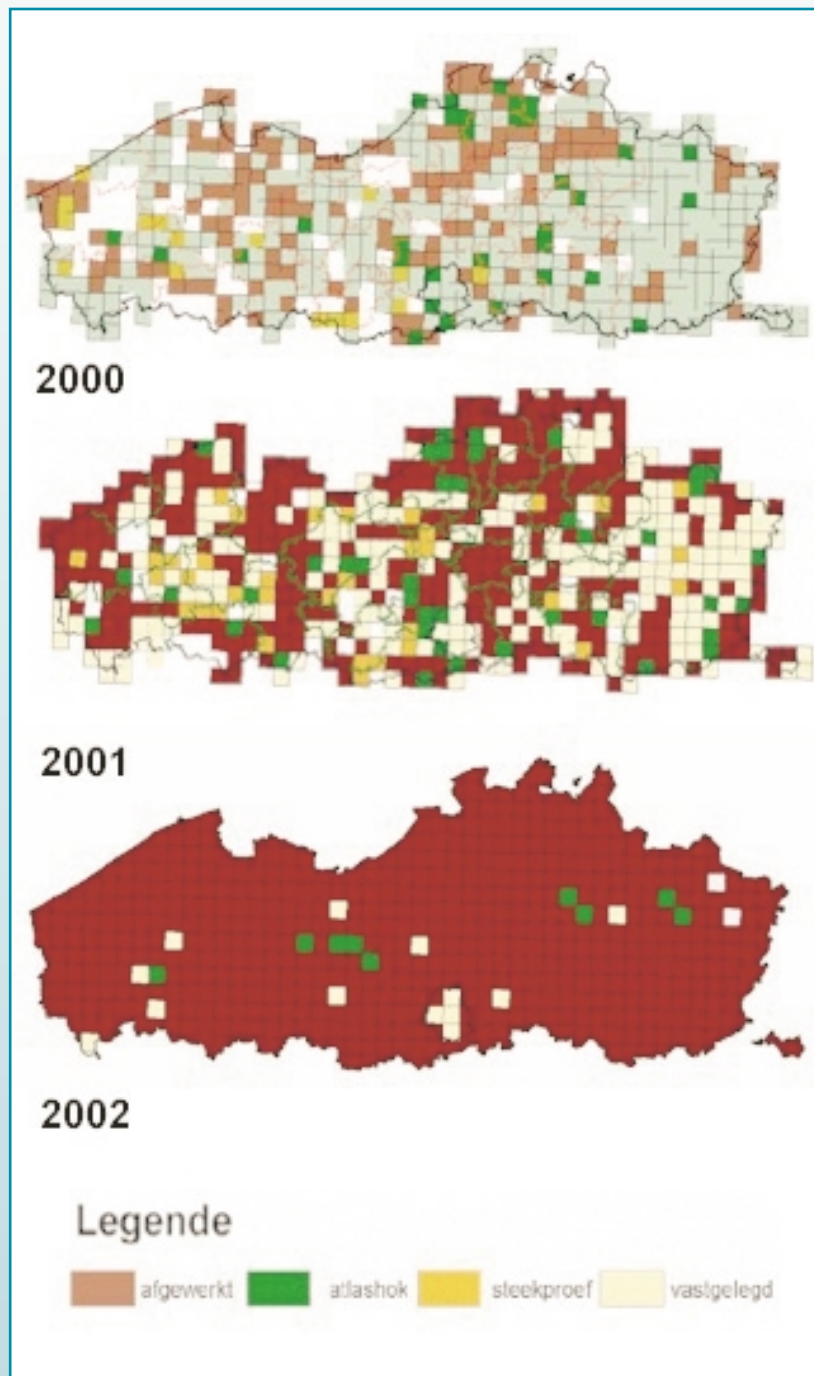
Het veldwerk is achter de rug

2002 was het allerlaatste atlasjaar waarin er ook echt nog moest geïnventariseerd worden. In de periode 2000-2001 was er al een behoorlijk pak werk verzet, maar toch was het spannend afwachten of de finale doelstelling –gans Vlaanderen inventariseren– zou gehaald worden. Op de volgende reeks kaartjes die de stand van zaken aangeven na 2000, 2001 en 2002, zien jullie dat het ons toch gelukt is! Er zijn nog steeds van enkele hokken gegevens achter, maar deze zijn wel degelijk afgewerkt. Van in totaal 4 hokken werden in de loop van het huidige broedseizoen nog enkele aanvullende gegevens verzameld.

Door al deze inspanningen kunnen we gerust zeggen dat we nu over de meest complete en meest gedetailleerde databank beschikken die ooit van broedvogels in Vlaanderen werd verzameld! Enkele cijfers die dit aantonen, vind je verder in deze nieuwsbrief.

De op de kaart van 2002 getoonde 'hiaten' zullen dat niet blijven. De regio Brussel werd geïnventariseerd door mensen van Aves en met de coördinator daar werd overeengekomen de gegevens uit te wisselen. Slechts binnen een strikt ontoegankelijk terrein in Limburg, zullen geen steekproeven kunnen gelopen worden, maar van alle overige hokken zijn de gegevens wel afgewerkt, maar (nog) niet binnen.

Het komt er dus op neer dat de belangrijkste doelstelling van het atlasproject reeds gehaald werd door een enorme inzet van een 1000-tal medewerkers de voorbije drie jaar. Nagenoeg alle gegevens zitten ook al in een databank en dus is het momen-

Figuur 1 : Vorderingen atlasproject 2000-2002

teel erg eenvoudig al uit te pakken met enkele zo goed als definitieve verspreidings- en dichtheidskaarten. Naast deze kaarten is het nu ook mogelijk meer algemene conclusies te trekken omtrent de soortenrijkdom in Vlaanderen, de trends van de ver-

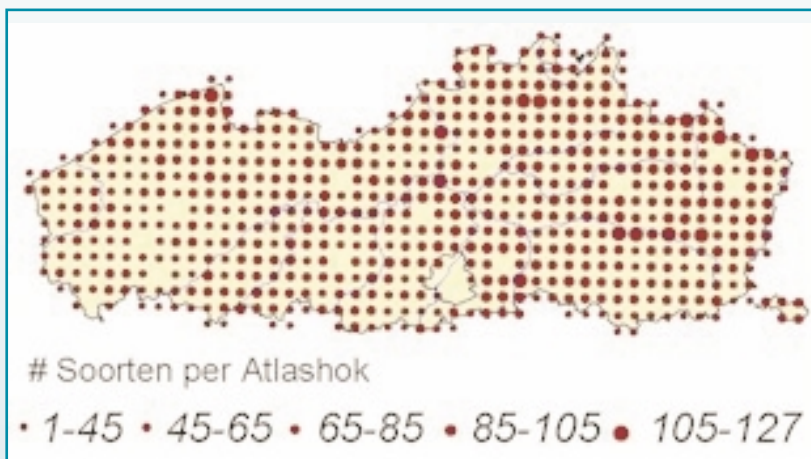
schillende soorten, de trends van soortengroepen (vb. soorten van agrarisch gebied, roofvogels enz...) en de (eventuele) aanpassing van de Rode Lijst aan de hand van de nieuwe gegevens van het atlasproject.

voor Vlaanderen

Soortenrijkdom Vlaanderen

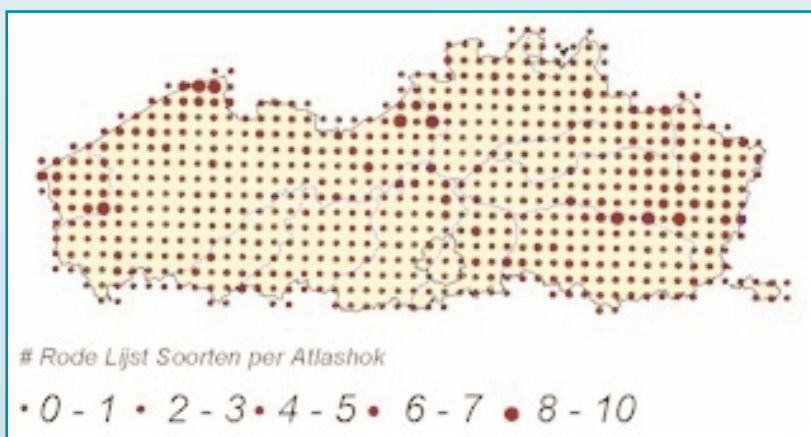
Zoals bij vele andere diergroepen is het duidelijk dat ook voor vogels de provincies Antwerpen en Limburg hoog scoren wat betreft soortenrijkdom (Fig. 2). Hierbij vallen enkele gebieden extra op: het uiterste noorden van Limburg met daarin o.a. het Hageven en het Stamprooiersbroek, het vijvergebied Midden-Limburg, het Schulensmeer en omgeving, voormalige kleiputgebieden in de Antwerpse Voorkepen enz... De afwisseling van verschillende habitats zoals open water, moerassen, bossen en landbouwgebieden binnen één atlashok zorgt hier voor een flink aantal extra soorten. Elders in Vlaanderen worden erg soortenrijke atlashokken aangetroffen in de regio Oostkust met o.a. de Achterhaven van Zeebrugge als uitschieter, de IJzervallei met de Blankaart en de IJzerbroeken, het havengebied van Antwerpen, de zuidelijke Dijlevallei, grote delen van de Demervallei en zowat de gehele regio Schelde-Leie. Erg vaak is de soortenrijkdom dus gekoppeld aan de aanwezigheid van een (zuivere) rivier in het betreffende atlashok. Houd er wel rekening mee dat in deze aantallen de mogelijke broedgevallen voorlopig nog werden meegerekend!

Indien we dan eens naar figuur 3 kijken, krijgen we toch een iets genuanceerder beeld. Het is immers meer en meer het geval dat de totale soortenrijkdom enigszins vertroebeld wordt door de aanwezigheid van heel wat exoten zoals Canadese gans, Nijlgans, Mandarijneend, Halsbandparkiet enz... Vooral in de de wijde omgeving van Brussel, Gent en in de Antwerpse Kempen worden soms tot 10 soorten exoten per atlashok aangetroffen! Uit

Figuur 2 : Soortenrijkdom per atlashok

Figuur 3 : Aantal Rode Lijst soorten per atlashok

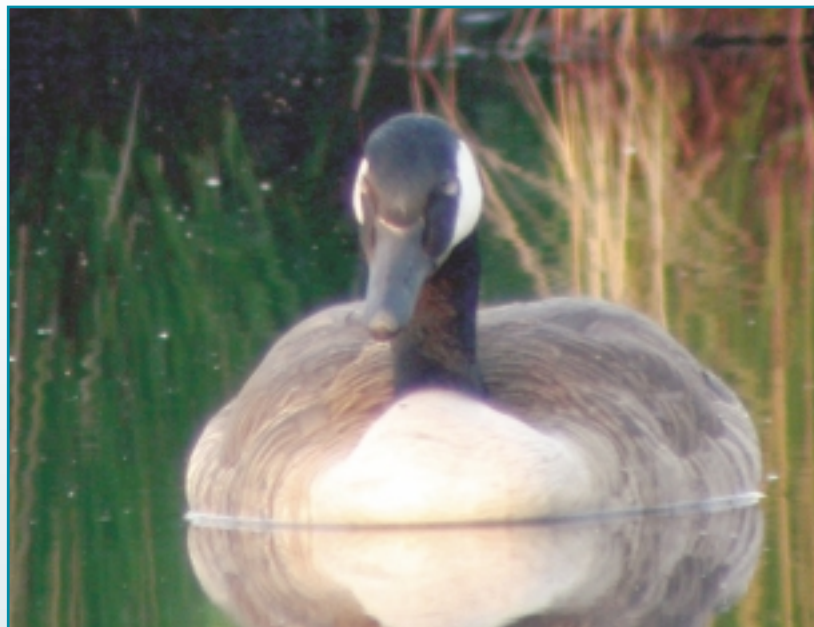
figuur drie blijkt overduidelijk het grote belang van enkele gebieden wat betreft Rode Lijst soorten: het Zwin te Knokke, de Achterhaven en de Voorhaven te Zeebrugge, de Kanaalzone te Gent, de IJzervallei, het Antwerpse havengebied, de Demervallei en het Vijvergebied Midden-Limburg scoren het hoogst.

Trends in enkele soortengroepen

De gedetailleerde resultaten van het atlasproject maken het mogelijk trends te bepalen voor nagenoeg alle broedvogelsoorten in Vlaanderen. De verwerkingsfase

is nog niet ver genoeg gevorderd om er nu al een compleet beeld op te hebben, maar voor enkele duidelijk afgeijnde soortengroepen is dat nu reeds mogelijk. In Figuur 4 zie je een overzicht van de trends voor enkele typische bosvogels (28 soorten meegerekend), struweelsoorten (9), roofvogels (12), soorten van het agrarisch gebied (20) en exoten (17). De exoten springen er meteen uit als de meest succesvolle soortengroep: geen enkele gaat achteruit, het merendeel gaat er zelfs flink op vooruit met als uitschieters uiteraard Canadese gans, Nijlgans en Halsbandparkiet. Carolina-eend, Casarca en Kolgans

blijven enigszins stabiel en breken (voorlopig) niet echt door. Anders is het gesteld met de soorten van het landbouwgebied waarvan 55% er flink op achteruit gaat, de Veldleeuwerik vertoont zelfs een achteruitgang van 90% t.o.v. de atlas van Devillers (gegevens uit de periode 1973-1977)! Echte bosvogels zoals Boomklever, Zwarte specht, Houtsnip en Bosuil doen het dan weer overwegend goed door de betere bescherming in combinatie met het ouder worden van onze bossen. Een soort als Fluiter gaat er dan weer flink op achteruit. Voor soorten van droge struweelvegetaties zoals Braamsluiper, Tuinfluiter, Zwartkop, enz... is de situatie niet zo eenduidig al lijkt het erop dat de algemene balans tamelijk negatief is. Roofvogels gaan er nagenoeg allemaal op vooruit, wat ten dele verklaard wordt door een betere bescherming, het verdwijnen van DDT uit de voedselketen en ook hier het ouder worden van de bossen waardoor meer geschikte nestlocaties beschikbaar worden.

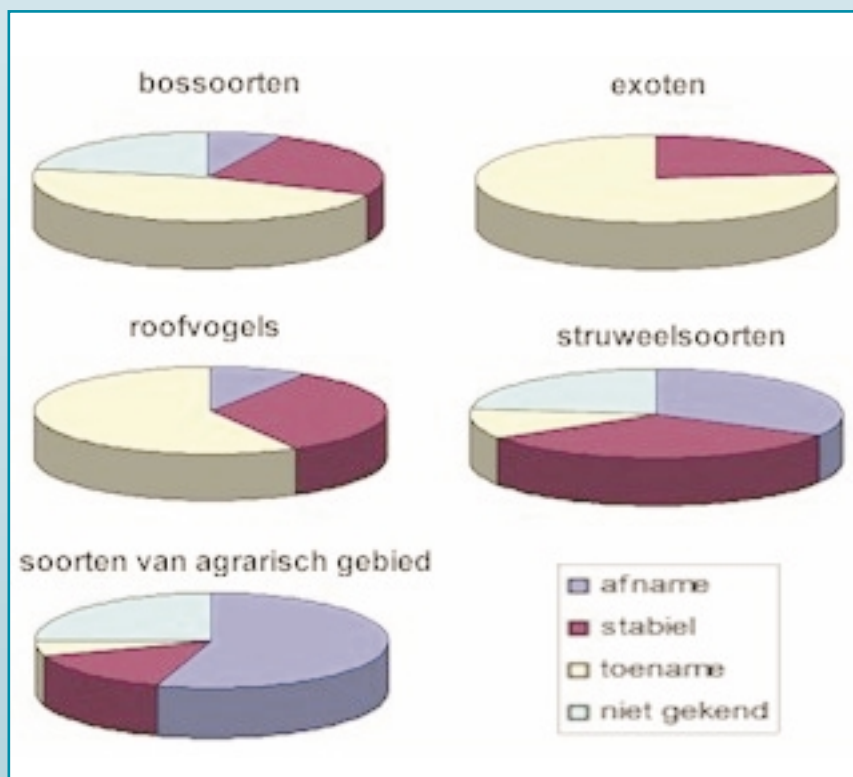

De Canadese Gans blijft spectaculair vooruitgaan.

Herziening Rode Lijst broedvogels

Een ander gevolg van de gedetailleerde atlasgegevens is de mogelijkheid tot het herzien van de Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (zie artikel Koen Devos in het Natuurrapport van 1999, Tabel 1). Grote Karekiet is ondertussen uitgestorven, in de atlasperiode en reeds enkele jaren ervoor werden alleen

nog enkele zangposten aangetroffen die slechts tijdelijk bezet worden. Ook voor Korhoen en Ortolaan (mogelijk nog 1 broedgeval aan het begin van de atlasperiode) blijkt Vlaanderen niet langer geschikt te zijn. Anderzijds is het ook zo dat bijv. een soort als de Nachtzwaluw niet langer thuis hoort onder de categorie van bedreigde soorten aangezien recente inventarisaties in o.a. Limburg aantonen dat deze soort het erg goed doet en waarschijnlijk al lange tijd onderschat is geweest. Het nauwkeurig uitpluizen van de atlasgegevens moet ons in staat stellen deze Rode Lijst hier en daar aan te passen. Het is alvast de bedoeling deze aangepaste lijst te verwerken in het uiteindelijke boek.

Figuur 4 : Trends in enkele soortengroepen t.o.v. atlas Devillers et al. (1973-1977).

Rode Lijst Broedvogels Vlaanderen (Natuurrapport 1999)

Uitgestorven in Vlaanderen :

Duinpieper
Hop
Kemphaan
Zwarte stern

Met uitsterven bedreigd :

Draaihals
Dwergstern
Gauwe kiekendief
Gauwe klauwier
Grote karekiet
Grote stern
Klapekster
Korhoen
Kuitleeuwrik
Kwartekoning
Ortolaan
Paapje
Roerdomp
Snor
Strandplevier
Tapuit
Watersnip
Woudaapje
Zomertaling

Bedreigd :

Geelgors
Gauwe gors
Nachtswaluw
Oeverwaluw
Porseleinhoen
Rietzanger
Roodborsttapuit
Tureluur
Visdief

Kwetsbaar :

Aalscholver
Baardmannetje
Boomleeuwrik
Bruine kiekendief
Gekraagde roodstaart
Geoorde fuut
Ijsvogel
Kerkuil
Kleine mantelmeeuw
Kluut
Kwartel
Nachttegaal
Patrijs
Sprinkhaanzanger
Wielewaal
Zilvermeeuw

Grensoverschrijdende mogelijkheden...

Het is in de vorige nieuwsbrieven al een aantal keer aangehaald dat we voor de Vlaamse broedvogelatlas dezelfde methodiek gebruiken als in Nederland. Het gevolg hiervan is dat we onze verspreidings- en dichtheidskaartjes prima met elkaar kunnen vergelijken. Met het huidige GIS (Geografisch Informatie Systeem) kunnen we de kaartjes ook gewoon aan elkaar plakken. Het grote voordeel is dat het op die manier erg duidelijk wordt dat onze gegevens niet op zich staan en dat de trends nagenoeg allemaal grensoverschrijdend zijn.

Voor de Geelgors geldt in Nederland hetzelfde als in Vlaanderen: een flinke terugval en het terugtrekken in oostelijk gelegen kerngebieden. Ook de kleine restpopulatie in de regio Turnhout zet zich mooi voort over de grens.

De uitbreiding van de Scholekster in het noorden van Vlaanderen is geen toeval als je de volgende figuur er bijneemt. De Nederlandse populatie doet het bijzonder goed in Zeeland en in toene-

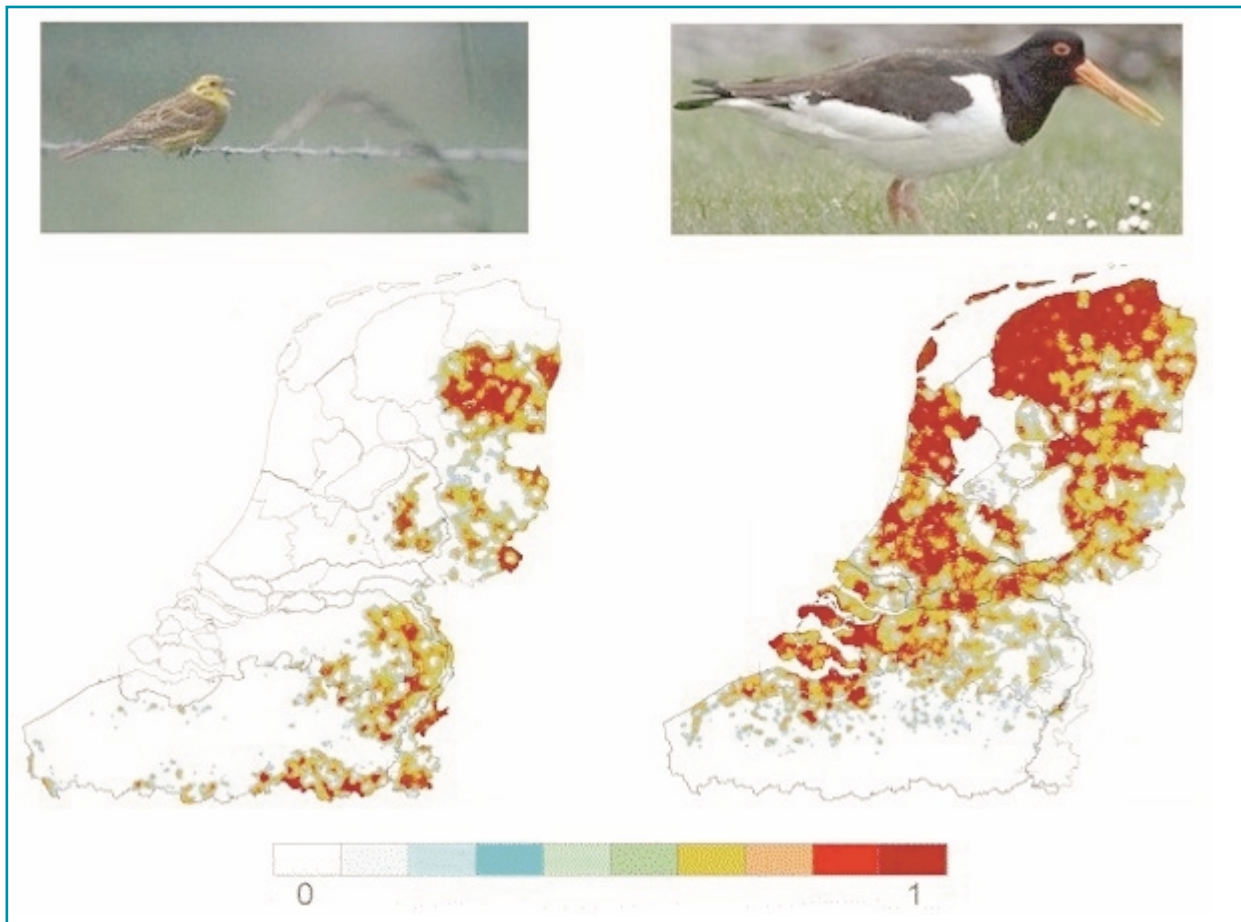
mende mate ook in westelijk en oostelijk Brabant waardoor er een constante 'aanvoer' is van Scholeksters uit het noorden. Dit uit zich bij ons in het verder uitbreiden van de Scholekster naar het zuiden toe en de nog steeds toenemende aantallen in de reeds gekoloniseerde gebieden in het noorden.

Enkele soorten nader bekeken

Het grootste deel van de uiteinde-

De aanwezigheid van de Roerdomp op de Rode Lijst blijft, ondanks soortbeschermingsmaatregelen, gerechtvaardigd.

Figuur 5 : Grensoverschrijdende dichtheidskaartjes van Geelgors en Scholekster (bron Nederlandse kaarten: Atlas van de Nederlandse broedvogels).

lijke broedvogelatlas zal uiteraard bestaan uit de verschillende soortteksten waarbinnen per soort een gedetailleerd overzicht zal gegeven worden van de status en trends binnen Vlaanderen, de huidige verspreiding en relatieve dichtheid, eventueel de aantallen per atlashok enz.... Nu de kaarten nagenoeg compleet zijn, halen we er nog eens enkele soorten uit. Veel meer kaarten kan je

steeds raadplegen op de atla website www.instnat.be/broedvogels

Bergeend

Het is al langer bekend dat de Bergeend het goed doet in Vlaanderen. Nu het kaartje nagenoeg compleet is, overtreft dit nog de verwachtingen van velen. Bergeenden broeden ondertussen

in alle Vlaamse provincies, het minst talrijk in Vlaams-Brabant en Limburg. De opmars gaat echter nog verder met jaarlijks meldingen van nieuw gekoloniseerde gebieden. De kaart sluit mooi aan bij deze van de Nederlandse broedvogelatlas. De verspreiding in de Maasvallei is ook in Nederland erg opvallend en het leidt geen twijfel dat onze Limburgse Bergeenden daar via de Maas terecht zijn gekomen. Een verdere toename in de Maasvallei is zeker te verwachten.

De aantallenkaart toont verder de kerngebieden voor de Bergeend in Vlaanderen, zijnde de nagenoeg volledige kustpolderregio, met kerngebieden in en rond het Zwin en de Voor- en Achterhaven van Zeebrugge, het havengebied van Antwerpen, de Beneden-Schelde en in mindere mate het Mechelse. Het Meetjesland is in werkelijkheid veel belangrijker voor de Bergeend dan uit de aan-

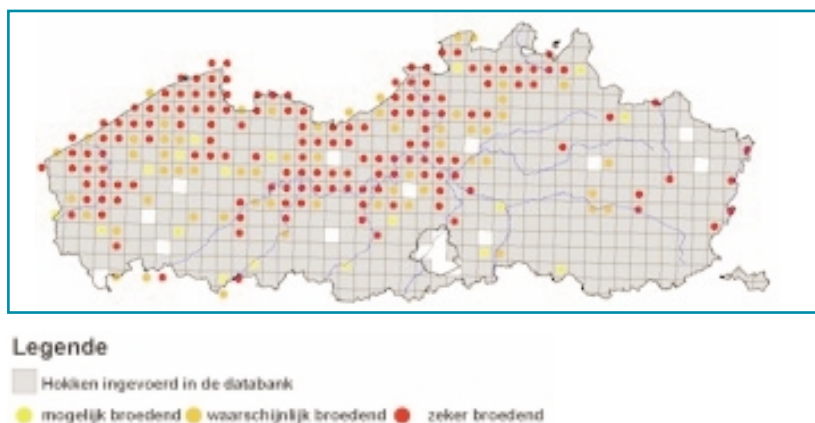

Fig. 6: De verspreiding van de Bergeend in Vlaanderen

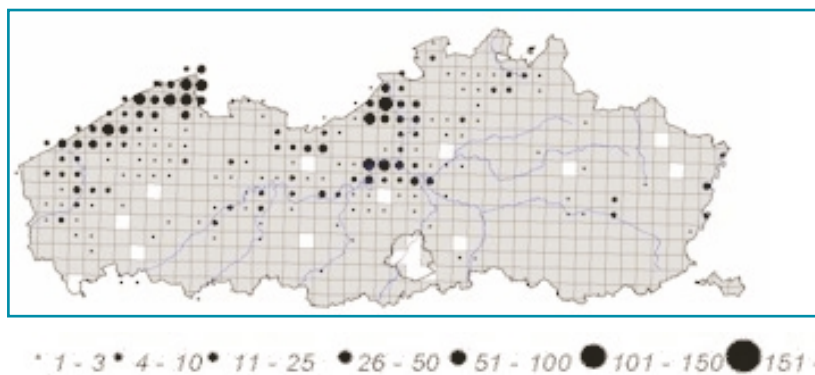

Fig. 7: Aantal broedparen Bergeend per atlashok

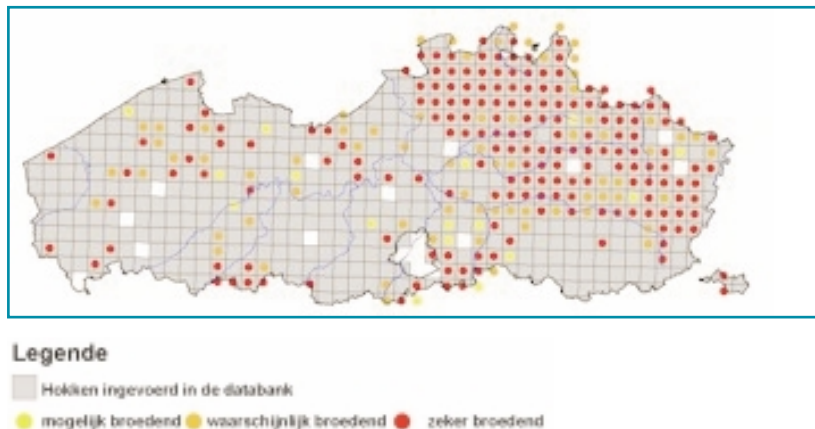
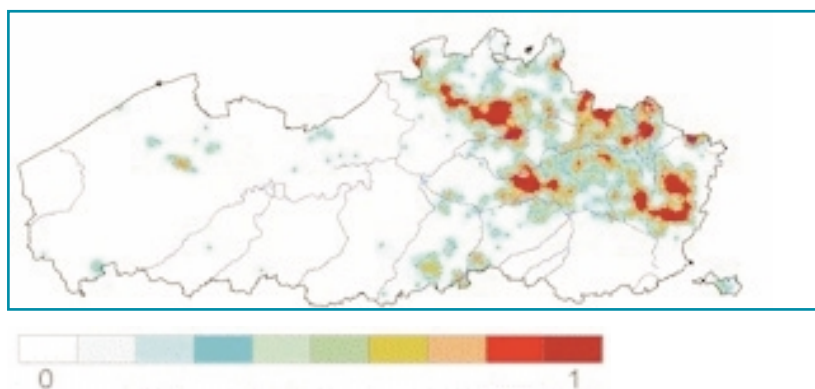

Fig. 8: De verspreiding van de Kuifmees in Vlaanderen.

Fig. 9: Relatieve dichtheden van de Kuifmees in Vlaanderen.

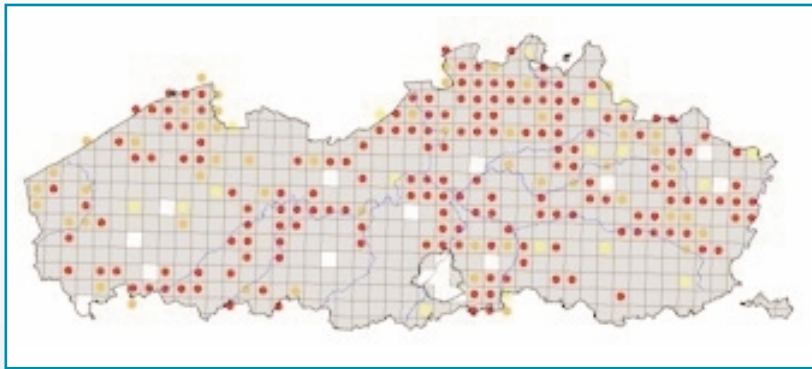
tallenkaart blijkt. Echter, in vele gevallen werd het precieze aantal broedende Bergeenden per atlashok niet ingevuld waardoor deze uiteraard ook niet op de kaart kunnen getoond worden.

Kuifmees

Uit voorgaande grafieken bleek al dat de bosvogels het over het algemeen erg goed doen en de Kuifmees vormt hierop geen uitzondering. De verspreidingskaart toont duidelijk de zowat ononderbroken verspreiding in de Kempen wat logisch is gezien de sterke gebondenheid aan allerlei types naaldhout. Ook in bosarme streken worden tegenwoordig steeds vaker Kuifmezen aangetroffen en hier lijken deze vaak met erg kleine naaldhoutpercelen in een iets groter geheel genoeg te nemen. De boscomplexen in de omgeving van Brugge spelen ongetwijfeld een grote rol bij het in stand houden van de West-Vlaamse populatie. Uit de dichtheidskaart komen dan weer de echte kerngebieden naar voren, zijnde het erg (naald)bosrijke Kempisch plateau in Limburg, de bossen ten oosten van Antwerpen (Voorkempen, Centrale Kempen) en de grote boscomplexen van Averbode, Westerlo en omgeving.

Dodaars

De Dodaars doet het goed in Vlaanderen zoals ook mag blijken uit de trendgrafiek. Wat de verspreiding betreft is de soort nagenoeg constant gebleven in vergelijking met de vorige atlas (periode 1973-1977), maar in de kerngebieden is hij verder toegenomen en o.a. in de regio Schelde-Leie zijn heel wat nieuwe broedplaatsen in gebruik genomen. De hoge aantallen in de atlasperiode zijn echter zeker ten dele te verklaren door de opeenvolging van zachte winters en natte voorjaarsen waardoor voor deze soort erg geschikte condities ontstonden. De toename is dus mogelijk slechts tijdelijk. Noch-tans lijkt het erop dat, althans in de Kempen, de toena-

Legende

- Hokken ingevoerd in de databank
- mogelijk broedend
- zeker broedend

Fig. 10: De verspreiding van de Dodaars in Vlaanderen.

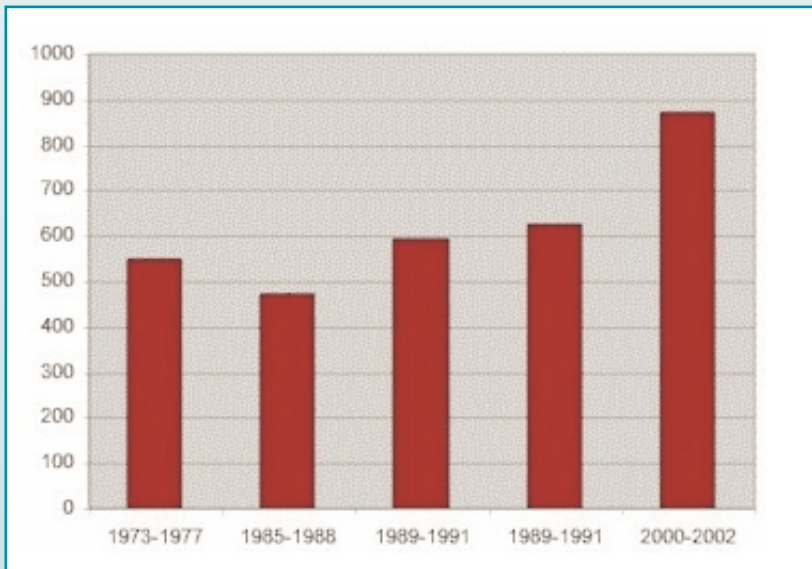

Fig. 11: Aantalsevolutie van de Dodaars in Vlaanderen sinds het vorige atlas-project.

me wel degelijk al langere tijd aan de gang is. In Nederland neemt deze soort toe in stilstaande wateren van heidegebieden en duinen, maar gaat ze erop achteruit in sloten en grachten in agrarische gebieden aangezien de waterstand hiervan zuiver in functie van de landbouw wordt geregeld en in toenemende mate ongunstig uitpakt voor de Dodaars.

Verdere afwerking – planning

Nu al het veldwerk achter de rug is, worden zoveel mogelijk inspanningen gedaan om het boek zo snel mogelijk te doen verschijnen. De stuurgroep rond het atlasproject is overeengekomen de publicatie ervan te voorzien tegen eind 2004.

Er zal gewerkt worden met een 7-tal sortauteurs wat relatief weinig is, maar wat het editeerwerk achteraf waarschijnlijk flink zal vereenvoudigen. Ondertussen is van een aantal soortteksten al een eerste versie beschikbaar, in een latere fase zullen alle teksten gecorrigeerd worden door een leeskommittee.

Naast de soortteksten zal zeker ook werk gemaakt worden van een aantal grondige, inleidende hoofdstukken.

Ondertussen kan er echter nog heel wat aanvullend werk gebeuren en daarvoor reken ik voor een groot deel weer op jullie! De verschillende RECO's krijgen eerstdaags een overzichtstabel in de bus met voor alle hokken in hun respectievelijke regio's een lijst met waargenomen soorten, broedzekerheden, aantallen en schattingen. Deze lijst zal zo overzichtelijk mogelijk zijn waardoor er op een eenvoudige manier hiaten kunnen ontdekt worden. Wat kunnen deze hiaten bijvoorbeeld zijn:

- ontbrekende soorten, vaak aangetroffen in het jaar voorafgaand of net na de eigenlijke inventarisatie
- te lage broedzekerheidscategorieën
- voor BBV-soorten zou het interessant zijn een aantal of schatting te verkrijgen voor de 3 atlasjaren
- niet ingevulde aantallen en/of schattingen
-

De kwaliteit van de uiteindelijke atlas zal nog gevoelig verbeteren als dergelijke aanvullingen voor ALLE atlashokken kunnen verzameld worden. Een belangrijke taak dus nog voor de RECO's!

Wat na de atlas, Pan European Bird Monitoring?

Ondertussen rijpen er stilaan enkele plannen om ook na het atlasproject met hopelijk dezelfde enthousiaste groep vrijwilligers andere projecten aan te vatten. Dit zal ook nu weer gebeuren in overleg met zoveel mogelijk instanties. Enkele zaken zijn pijnlijk duidelijk geworden na dit atlasproject waaronder de teloorgang van vele 'algemene soorten' in combinatie met het nagenoeg ontbreken van duidelijk cijfermateriaal van de voorbije jaren voor deze soorten, waardoor het erg moeilijk is in te schatten hoe groot die achteruitgang precies is. Om dergelijke zaken naar de toekomst toe te vermijden en om met duidelijke cijfers naar het beleid toe te kunnen stappen, is het erg belangrijk zo snel mogelijk te starten met een project dat

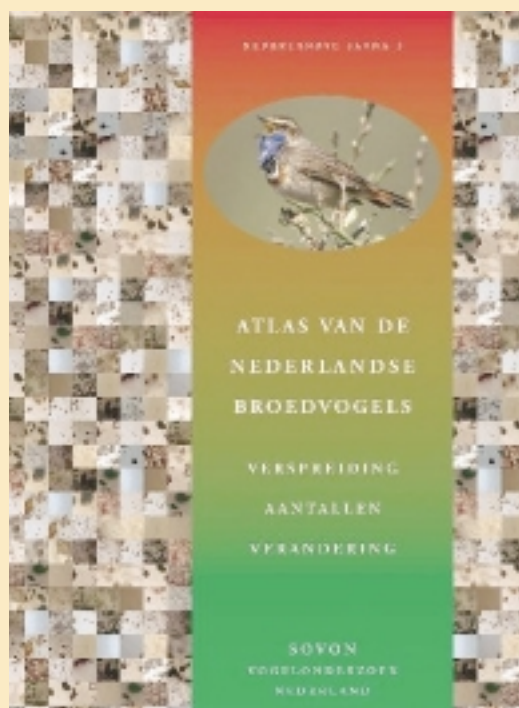
ook de algemene soorten jaarlijks opvolgt, mogelijk via een systeem van vaste trajecten. Dergelijk project lopen al jaren in zowat alle ons omringende landen en leveren daar erg duidelijke informatie op. Recent werd dan ook het initiatief genomen om alle Europese 'Common Bird Monitoring Schemes' te bundelen en zo over een Europese trend te kunnen beschikken voor tal van meer algemene soorten. Vlaanderen kan hierbij niet achterblijven...

Dank aan meer dan 1500 vrijwilligers!

Zonder jullie zouden we nu simpelweg niet kunnen beginnen aan het schrijfwerk, heel erg bedankt dus voor de massa's gegevens, we gaan ons uiterste best doen er een erg knap boek van te maken!

Glenn Vermeersch

De Nederlandse atlas is gearriveerd: een prachtig voorbeeld!

Netjes op tijd kwam eind vorig jaar de Nederlandse broedvogelatlas van de persen gerold. Voor ons een erg interessant boek om naar uit te kijken omdat we onze atlasmethodiek van het Nederlandse project hebben overgenomen. Ook in deze nieuwsbrief werd al aangegeven dat de gecombineerde kaartjes een grote meerwaarde kunnen betekenen.

Het boek zelf is een schitterend naslagwerk geworden dat erg uitgebreid informatie geeft over alle in Nederland broedende vogelsoorten. Een erg interessant deel handelt over de algemene tendenzen van de Nederlandse broedvogels en linkt deze op erg gedetailleerde wijze aan verschillende omgevings- en menselijke factoren. Een niet te missen werk en een prima voorbeeld van hoe onze atlas er zou moeten gaan uitzien. In ieder geval een grote uitdaging om dit boek te evenaren en eventueel zelfs te overtreffen!

Het atlasproject in cijfers

De resultaten uit het voorgaande artikel zijn gebaseerd op een gigantische massa gegevens, enkele voorbeelden in cijfertjes:

- de Access-databank bevat momenteel **325.000** records verspreid over 630 atlashokken.
- In totaal werden 4.331 steekproefhokjes geïnterpreteerd wat neerkomt op **8.662** uur steekproeven lopen.
- De som van de inventarisatie-inspanning (exclusief de steekproeven) komt op **43.000** uren veldwerk als absolute minimum, ongeveer **1800** dagen 24/24 uur inventarisatie! Het totaal (incl. steekproeven) komt dus op **51.662** uren veldwerk. Indien ik dat alleen had moeten doen, had het veldwerk afgerond geweest in 2047, iets te laat misschien?
- Het totaal aantal uren invoerwerk (door de onvolprezen Jorn Van den Bogaert (2000), Wouter van Gompel (2001), Wouter Faveyts (2002) en Marc Van de Walle (2003) komt op **2.080** uren achter de pc, ook goed voor een vlotte **87** dagen 24/24 uur, koffie wordt dan erg belangrijk!
- Het totaal aantal in GIS gedigitaliseerde territoria en/of zangposten voor alle soorten samen komt op **140.000** en er liggen er nog ongeveer evenveel te wachten...
- Het aantal medewerkers (los + vast) liep in 2003 verder op tot maar liefst **1.867**.
- Het aantal losse waarnemingen ligt ondertussen op **8.941**
- De website blijft het goed doen, nu al **99.136** bezoekers, de kaap van de 100.000 is bijna bereikt. Tijd dus voor een grondige face-lift, meer daarover verder in deze nieuwsbrief.
- Het aantal geabonneerden op de digitale nieuwsbrief bedraagt nu al **1.121**. Het aantal atlasmailtjes dat reeds verstuurd werd, is niet exact bijgehouden, maar dat zijn er ook al een flink aantal.
- Het hoogste aantal soorten in een atlashok bedraagt **127**, maar daarin nog heel wat mogelijke broedgevallen. Eens de gecorrigeerde lijsten binnen zijn, wordt het echte tophok bekend gemaakt.
- De sex-ratio bij de medewerkers is behoorlijk verdraaid in de mannelijke richting. Voor elke vrouwelijke medewerker lopen er zo'n **13** mannen rond. Misschien een tip voor relatiebureaus?
- Wat is nu de talrijkste soort in Vlaanderen? Een moeilijke vraag omdat we uiteraard van de algemene soorten geen exact aantal broedparen kennen. De meest verspreide soorten (hoogste percentage bezette atlashokken) zijn Winterkoning en Merel met elk **99,51** % bezette hokken, op de voet gevolgd door Heggemus, Tjiftjaf en Houtduif.
- De Houtduif werd dan weer het meest aangetroffen in de steekproefhokken en heeft daardoor de felst gekleurde dichtheidskaart achter haar naam. Uiteraard speelt de trefkans van de verschillende soorten een rol bij dit soort berekeningen.

De nieuwe start van het BBV project en over het wel en wee van enkele zeldzame soorten: Paapje, Tapuit en Grauwe Klauwier.

Inleiding

Als eerste stap in de ontwikkeling van integrale broedvogelmonitoring in Vlaanderen werd in 1993 het project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen of BBV opgezet, als een gezamenlijk initiatief van het Instituut voor Natuurbehoud en Vlavico vzw. Het was de eerste keer dat op Vlaams regionaal niveau gepoogd werd om het broedbestand van een aantal zeldzame, kolonie-broe-dende en verwilderde vogelsoorten (exoten) via een gestandaardiseerde methode jaar-lijks te volgen. Het eerste inventarisatiejaar was 1994.

Dit monitoringsproject is gebiedsdekkend in Vlaanderen, en werd opgestart om te voldoen aan de frequente vraag vanuit het beleid naar gegevens over voorkomen en trends van enerzijds zeldzame broedvogels en anderzijds kolonievogels en exoten, nu samen een 90-tal soorten. De gegevens dienen o.a. als basis bij beheer, als referentiekader voor populatietrends in de Vogelrichtlijngebieden en bij evaluatie van schade. Op langere termijn proberen we verbanden te leggen tussen de trend van populaties en habitat, landschaps- en beleidsfactoren.

Sinds de ontbinding van Vlavico vzw in 2002 bij het oprichten van de Vogelwerkgroep van Natuurpunt vzw, wordt het BBV-project alleen verder gecoördineerd door het Instituut voor Natuurbehoud. De gegevens worden grotendeels verzameld door vrijwillige medewerkers, actief binnen vogelwerkgroepen van Natuurpunt vzw, binnen de provinciale Vogelwerkgroep van Likona of zelfstandig. In de periode 2000-2002, tijdens het drie jaren intensief veldwerk voor de Vlaamse Broedvogelatlas, draaide het BBV-project begrijpelijkerwijze op een lager pitje. Vanaf 2003 echter wordt weer volledig gebiedsdekkend gewerkt.

De nieuwe start na de atlas

Aangepaste afbakening van regio's en nieuwe reco's

Na drie jaar hard werken aan de Vlaamse Broedvogelatlas is het dit jaar de bedoeling om het Bijzondere Broedvogelproject (BBV) weer ten volle op te starten. Door het vele veldwerk voor de atlas was het heel begrijpelijk dat het in veel regio's niet gemakkelijk was (of zelfs onmogelijk) om beide projecten bol te werken. De BBV-soorten werden wel tijdens het atlasproject geteld en op kaart genoteerd, zodat we wel een beeld hebben van de algemene situatie binnen de drie jaar (2000-2002), maar niet echt per jaar. Enkele regio's slaagden er toch in beide projecten te combineren waardoor we hun gegevens kunnen gebruiken om een idee te krijgen van jaarlijkse fluctuaties binnen de drie atlasjaren.

Organisatorisch verliep de coördinatiestructuur voor de Atlas wel iets anders dan bij het BBV-project, vooral wat de afbakening van de regio's betrof én hun coördinatoren. De Atlasregio's zijn veel beter aangepast aan de actuele situatie van de bestaande vogelwerkgroepen (een groot aantal binnen Natuurpunt vzw), waardoor het efficiënter zou zijn om deze in de toekomst ook voor het BBV-project te gebruiken (en uiteraard ook voor heel wat andere projecten). Voor de verwerking van de gegevens maakt dit immers niet veel uit. De lokalisaties van broedplaats of territoria zijn gekend zodanig dat ook vroegere gegevens altijd in 'een nieuwe structuur' kunnen worden gegoten of uitgewerkt, door gebruik te maken van de mogelijkheden van digitale databanken en Geografische Informatiesystemen. Het hanteren van vaste regio's voor alle ornithologische projecten in Vlaanderen (van wie ze ook komen) schept ook bij de vele vrijwilligers klaarheid.

In een aantal regio's bleef de toestand dezelfde, zowel wat afbakening als regio-coördinator betreft. De vraag

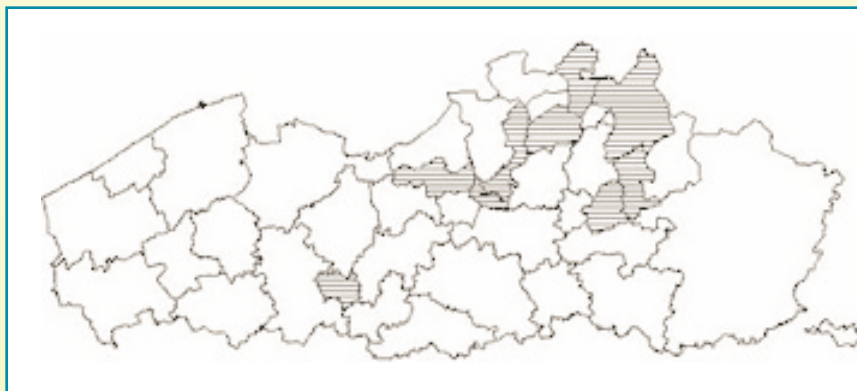
was wel of deze persoon zich nog voor dit project verder wil inzetten. In een aantal regio's echter zijn er kleine veranderingen gebeurd aan de afbakening, of waren de coördinatoren voor Atlas en BBV niet dezelfde. Misschien is de huidige Atlas-reco wel bereid de functie van BBV-reco op te nemen indien die het niet meer ziet zitten. We zijn ondertussen weer drie jaar verder en er kunnen andere situaties of prioriteiten ontstaan zijn. Daarnaast zijn er een aantal nieuwe regio's ontstaan waar dus nog geen BBV-coördinator voor is (zie overzicht in Tabel 1 en Kaart 1). Wil de Atlas-reco dit op zich nemen, of moeten we iemand anders zoeken? Deze vragen werden begin april in een speciaal schrijven aan de respectievelijke reco's gesteld, zodat er snel klaarheid in de zaak zou komen.

Uit de meeste 'onveranderde' of weinig veranderde regio's kreeg ik al positief antwoord van de voormalige BBV-reco's, waarvoor uiteraard hartelijk dank. Regio Westkust wordt gesplitst in een kustdeel (reco Diederik D'Hert) en een binnenlanddeel (reco Koen Devos). Waasland blijft opgesplitst met Hildegard Van den Camp als nieuwe coördinator voor het O-deel. Voor Denderland moet er een nieuwe coördinator gezocht worden, want na jarenlange activiteit als LOC houdt Fonny Schoeters er voorlopig mee op. In Noorderkempen geeft Joris Pinseel zijn taak door aan Herman Jacobs. In Leuven neemt Frederik Fluyt nu het reco-schap op zich. De splitsing van Zwalm en Dender blijft behouden met als coördinator voor Zwalm Bart Magherman. Atlasregio Demervallei komt bij Leuven met Peter Collaerts al reco. In de nieuwe regio Markvallei wil Bart Hoeymans in de toekomst het BBV-project coördineren. In Ieper wordt Filiep Maes de nieuwe reco. De atlasregio Rupelstreek wordt nu ook een BBV-regio met Erik De Keersmaecker als reco.

nr	BBVregio	nr	Atlasregio	Opmerkingen
1	Westkust	1	Westkust	Geen verandering
2	Middenkust	2	Middenkust	Geen verandering
3	Oostkust	3	Oostkust	Geen verandering
4	Ieper	4	Ieper	Geen verandering
5	Roeselare	5	Roeselare	Geen verandering
6	Tielt	6	Tielt	Geen verandering
7	Z/W-Vlaanderen	7	Z/W-Vlaanderen	Geen verandering
8	NO-Vlaanderen	8	NO-Vlaanderen	Geen verandering
9	Vlaasland	Opgedeeld in twee regio's met kleine bijvoeging		
		9A	Vlaasland Noord	
		9B	Vlaasland Zuid	
10	Gent	10	Gent	Geen verandering
11	Dummevallei	11	Dummevallei	Geen verandering
12	Schelde-Leie	12	Schelde-Leie	Iets kleiner
13	Denderland	13	Denderland	Geen verandering
14	Dender-Ziralm	Kleiner, naamverandering en ontstaan nieuwe regio		
		14A	Ziralm	Nieuwe regio
		14B	Dender	Lichtjes veranderd
15	Antwerpen	Opgedeeld in verschillende vnl. nieuwe regio's		
		15A	Antwerpen	Sterk afgeslankt
		15B	Voorkeppen	Nieuwe regio,
		15C	Schoten	Nieuwe regio
		15D	Rupelstreek	Nieuwe regio;
16	Noorderkeppen	16	Noorderkeppen	Iets vergroot
17	Klein-Brabant	17	Klein-Brabant	Iets vergroot
18	Lier	18	Lier	Geen verandering
19	Mechelen	19	Mechelen	Afgeslankt in het westen en in het oosten
20	Brussel	20	Brussel	Iets groter geworden
21	Halle	21	Halle	Afgeslankt
22	Turnhout/Beerse	Opgesplitst (samen met Heist-op-den-Berg; zie verder) in meerdere vnl. nieuwe		
		22	Beerse	Iets verkleind
23	Mol	23	Mol	Afgeslankt
24	Herentals	24	Herentals	Geen verandering
25	Heist-op-den-Berg	Opgesplitst (samen met Turnhout; zie vorig 22) in meerdere vnl. nieuwe regio's.		
		25A	Turnhout	Nieuwe regio, Ravels, Oud-Turnhout, en Turnhout
		25B	Westerlo	Nieuwe regio
		25C	Markvallei	Nieuwe regio
		25D	Geel	Nieuwe regio
		25F	Heist-op-den-Berg	'Nieuwe regio'
26	Demervallei	26	Demer	Iets vergroot
27	Leuven	27	Leuven	Iets vergroot
28	Oost-Brabant	28	Oost-Brabant	Geen verandering
29	Limburg	29	Limburg	Geen verandering

Tabel 1: Verschillen in afbakening tussen de BBV en de Atlasregio's

Aan alle 'oude' en 'nieuwe' coördinatoren alvast een hartelijke dank voor de medewerking! Indien de lijst volledig is zal die aan de medewerkers bekend gemaakt worden via de website.

Kaart 1: Afbakening van de atlasregio's, met gearceerd de volledig nieuwe regio's. Bemerk vooral de aanpassingen in de provincie Antwerpen.

De nieuwe handleiding

Na 8 jaar BBV en de nieuwe start na de atlas leek een volledig herwerkte versie van de handleiding geen overbodige luxe. Wij hebben ons gebaseerd op de handleidingen van Devos (1994), en Vermeersch et al. (2000), die beiden gebruik maakten van informatie in Hustings et al. (1985) en van Dijk (1993). De nieuwe handleiding is zoals deze van de Broedvogelatlas op klein formaat. Naast de uitgebreide tekst is er ook een fiche op harder papier handig om in het veld te raadplegen: hierop staan de soortafkortingen én enkele veel gebruikte symbolen voor het optekenen van specifiek gedrag. Deze handleiding is bedoeld voor zowel 'beginners' als voor personen die al vroeger hebben meegewerkt aan het BBV-project en/of het Atlasproject. Voor de ene is alles nieuw, bij anderen is de methode gekend en zijn bepaalde richtlijnen evident. Maar misschien kan het geen kwaad om nog eens enkele paragrafen aandachtig door te nemen, vooral dan die over de 'geldige waarnemingen', iets dat bij in de Soortenhandleiding van de Atlas minder uitgebreid aan bod kwam.

Ondertussen werden naar iedere reco een aantal nieuwe handleidingen opgestuurd. Personen die geïnteresseerd zijn om een exemplaar te ontvangen geven een seintje!

Verslaggeving

Het is nog wachten op achtergebleven gegevens van enkele regio's om het verslag 1997-1999 (de drie jaren in één rapport) te vervolledigen, maar deze werden ons stellig beloofd! Medewerkers die geïnteresseerd zijn in de gegevens van bepaalde soorten kunnen mij altijd contacteren: alles wat we hebben zit in een databank zodat we snel selecties kunnen maken per soort, regio, jaar, lokaliteit, wat je maar wil!

Op de vernieuwde website van het IN (in de maak) zal het BBV-project ook wat uitgebreider aan bod komen (al lang beloofd maar nu is hier eindelijk weer wat tijd voor!).

De toekomst van het BBV-project

Dit jaar gaat het BBV-project op dezelfde wijze als voorheen door. In de nabije toekomst (in de loop van dit jaar) zullen we echter de koppen bijeensteken met de mensen van Natuurpunt.studie (vooral dan de Vogelwerkgroep), de Likona Vogelwerkgroep en afd. Natuur om een aantal mogelijke toekomstige projecten te bespreken. De atlasresultaten verschaffen veel stof voor allerlei analyses, vormen basismateriaal voor soort-gebonden en algemene monitoringsprojecten enz.. Het zou dus best kunnen dat hierdoor vanaf volgend jaar er een gedeeltelijke opsplitsing in projecten komt in het opvolgen van de BBV-soorten, maar op een zodanige manier dat onze kennis nog verbetert en de toepassingen naar natuurbeheer en beleid ook nog vergroten. Je hoort er nog van!

Bespreking van de trend van enkele zeldzame soorten

We bespreken hier drie soorten die sinds de jaren zestig sterk achteruit zijn gegaan maar vanaf het begin van het BBV-project (1994) tot nu het 'redelijk' goed uithouden: Paapje, *Saxicola rubetra*, Tapuit, *Oenanthe oenanthe* en Grauwe Klauwier, *Lanius collurio*. Alledrie vallen ze in de Rode Lijst-categorie 'met uitsterven bedreigd'. Het zijn insectenetters en zomergasten. Het Paapje is een typische broedvogel van kruidenrijke hooilanden en overwintert in de Sahel-zone en Tropisch Afrika. De Tapuit is een broedvogel van open terrein met lage begroeiing afgewisseld met zandige plekken (oa duingebieden) en overwintert ten zuiden

van de Sahara. De Grauwe Klauwier broedt in halfopen, structuurrijke vegetaties met een rijk aanbod aan grote insecten en kleine ongewervelden. Hij brengt de winter door ten zuiden van de evenaar met de Kalahari in Botswana als belangrijkste overwinteringsgebied.

Per soort geven we eerst de situatie "vroeger", tzt. bij het begin van de jaren '70 (Lippens & Wille, 1972), dan uit de periode 1973-1977 (eerste broedvogelatlas) (Devillers et al, 1988), met aanvullende schattingen uit de periode 1985-1991 (Van Vesseem & Meire, 1990; Anselin & Devos, 1992). Erna geven we de status van de soort bij het begin van het BBV-project (1994) (Devos & Anselin, 1996), dan de trend in de jaren 1995-1999, en tenslotte de resultaten voor de periode 2000-2002, het Broedvogelatlasproject. Alle aantallen gaan over populaties in Vlaanderen. We vergelijken ze met recente gegevens uit Nederland (SOVON, Vogelonderzoek Nederland, 2002), uit Wallonië (med. JP Jacob-info Waals Broedvogelatlasproject) en uit de aan Vlaanderen grenzende Franse regio Nord-Pas-de-Calais (Tombal, 1996).

Paapje

Bij het begin van jaren zeventig zou de populatie ongeveer 300 paar hebben bedragen, terwijl voor de periode 1973-1977 de soort in een 80-tal 8x10km hokken (pop. 100-480 bp) vermeld wordt. Juiste aantallen zijn moeilijk af te leiden, maar allicht zal de populatie toen al dicht bij de 100 bp dan bij de 480 gelegen hebben! Het Paapje kwam toen nog voor in grote delen van de Polders en in de valleien van o.a. Schelde, Rupel, Demer en Beneden-Maas. Schattingen voor 1985-1989 en 1989-1991 geven respectievelijk 20 en 9-17 bp op! De achteruitgang sinds de jaren zeventig (zestig?) was dramatisch.

Het eerste jaar van het BBV-project werden in heel Vlaanderen slechts 11 territoria opgetekend. Het broedbestand werd geschat op 15-20 bp, gezien solitaire broedgevallen in het startjaar misschien niet geregistreerd werden. Slechts in 4 regio's kwam het Paapje als broedvogel voor: Westkust, Oostkust, Mechelen en Limburg. In de Polders waren er vier territoria voor de IJzerbroeken en het Plateau van Izenberge en twee territoria voor Knokke en Zeebrugge. In de "riviervalleien" werd het Paapje enkel genoteerd langs de Dijle te Battel en Elewijt (2 terr), in het Schelde-Rupelgebied te Liezele-Puurs (1 terr) en in het Maasgebied (2 terr).

De eerstvolgende jaren veranderde er niet veel aan deze situatie. De populatie bleef in 1995-1997 schommelen tussen de 15 en 25 bp/terr (zie Figuur 1). In 1998 en 1999 echter werden er opvallend minder Paapjes geregistreerd: slechts 6-10 (niet meer in het Mechelse). De gegevens uit de Polders beperken zich tot de IJzerbroeken en het gebied Uitkerke-Zeebrugge-Knokke. In Limburg werden Paapjes aangetroffen in de graslanden van Demer- en Maasvallei. Buiten deze 'gekende' gebieden was er nog een territorium in de Dendervallei in 1997 (Meersen van Okegem).

Voor de atlasperiode 2000-2002 wordt de broedpopulatie van het Paapje geschat op 12-17 bp, wat een kleine toename geeft. Wij beschouwen hier uiteraard enkel de waarschijnlijke en zekere waarnemingen (wat ook het geval is voor de BBV-aantallen). De soort komt als broedvogel voor in de IJzerbroeken en polder van Midden- en Oostkust, in de Markvallei, en in Limburg (oa vallei van de Zwarte Beek en de Demervallei).

In Nederland, met een oppervlakte van ongeveer 2,5 keer Vlaanderen, wordt de populatie in de periode 1998-2000 geschat

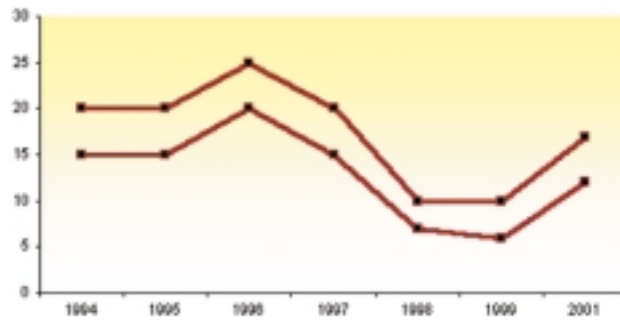
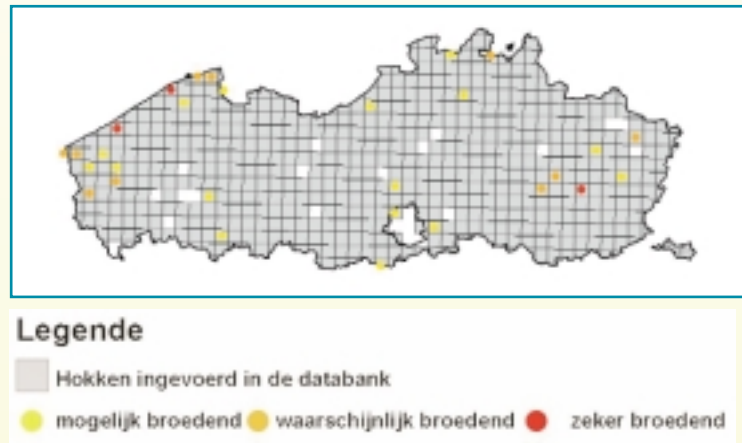
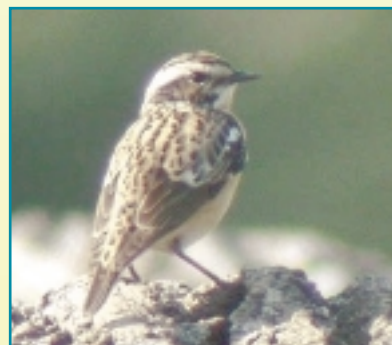

Fig. 1: Maximale en minimale broedpopulatie van het Paapje (1994-1999) en de schatting uit de broedvogelatlas periode 2000-2002 (waarschijnlijke en zekere broedgevallen).

Kaart 2: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen van het Paapje in de periode 2000-2002

op 500-700 paren. Halverwege de jaren zeventig bedroeg die tenminste 1250-1750 paren. In Wallonië gaat de soort ook sterk achteruit en in sommige gebieden zoals bv L'Entre-Sambre-et-Meuse is de populatie van 25-30 bp ('70 jaren) geslonken tot 5-7 bp (1997-1998) (Copée, 1998). Het totale Waalse broedbestand bedroeg in 1998 een 300 bp, bijna uitsluitend in het oostelijk deel (Elsenborn-Bastogne en verder in de Lorraine) van de regio.

Sindsdien is de soort zeker afgenomen en is het verspreidingsgebied uiteengevallen in twee gescheiden 'kernen' (info JP Jacob, Broedvogelatlasproject Wallonië). In de Noord-Franse regio Nord-Pas de Calais, in oppervlakte vergelijkbaar met Vlaanderen, schat men de populatie in 1995 op een 50-tal paren. In 1976 kwamen er nog 200 bp voor.

In veel West-Europese landen gaat het Paapje achteruit. Door zijn typische habitatkeuze heeft de soort sterk te lijden van de veranderingen in de landbouw, vooral de intensivering van het graslandgebruik. Structuurrijke hooilanden met veel insecten komen nog nauwelijks voor binnen ons landbouwareaal. In de geschikte gebieden is het vroegtijdig maaien van de grasoogst bovendien ook zeer nega-

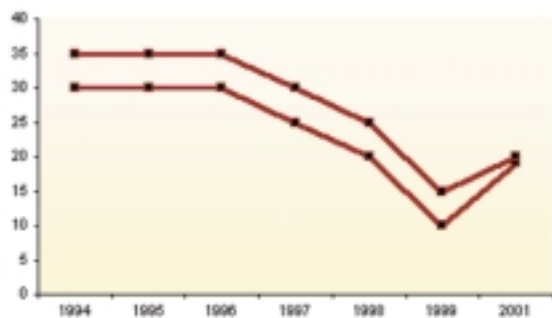
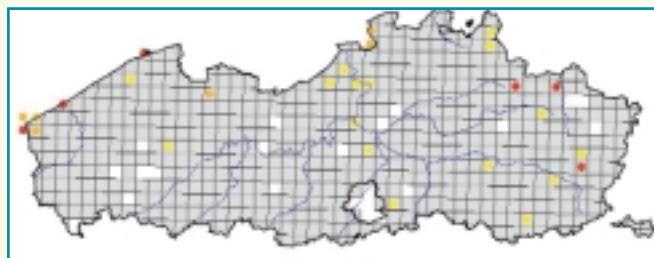

Fig. 2: Maximale en minimale broedpopulatie van de Tapuit (1994-1999) en de schatting uit de broedvogelatlas periode 2000-2002 (waarschijnlijke en zekere broedgevallen).

Legende

- Hokken ingevoerd in de databank
- mogelijk broedend
- waarschijnlijk broedend
- zeker broedend

Kaart 3: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen van de Tapuit in de periode 2000-2002

tief voor deze eerder late broeder. Als we er niet in slagen om tijdig een aantal geschikte hooilanden veilig te stellen tijdens de broedperiode, ziet de toekomst van het Paapje er eerder somber uit.

Tapuit

In het begin van de jaren zeventig wordt de populatie geschat op een 520 broedparen, waarvan 360 in de provincies Antwerpen en Limburg en 160 aan de kust. Voor de periode 1973-1977 worden er 230 bp opgegeven, waarvan 140 in Antwerpen en Limburg en 90 aan de kust. In 1980-1982 schatten Maes et al. (1985) het bestand op 170 bp. Vanaf 1985 zijn er hiervan niet meer dan 50 bp over. Ook hier is de achteruitgang overduidelijk!

Het eerste jaar van het BBV-project werden er in heel Vlaanderen een totaal van 30 territoria

gemeld. Het broedbestand wordt geschat op 30-35 waarvan een vijftiental aan de kust en een vijftiental in Limburg. Mogelijk werden enkele broedgevallen in de Antwerpse Kempen over het hoofd gezien. De twee grote 'kerngebieden' blijven dezelfde, nl. de kuststreek en de Kempen, alhoewel de aantallen sterk verminderd zijn. Aan de kust zijn er nog 14-15 territoria, waarvan 13 aan de Westkust (ex-Militair

domein in Lombardzijde en De Panne), 1 in Middenkust en 1 aan de Oostkust. In het Zwin, vroeger gekend als 'Tapuitengebied' komt de soort niet meer als broedvogel voor! Het 'bastion' van de Kempen is nu beperkt tot enkele (?) locaties in het Antwerpse en open heidegebieden in Limburg zoals de Mechelse Heide en het Schietveld van de Luchtmacht te Helchteren.

In de periode 1995-1998 blijven de aantallen schommelen tussen 20 en 35, maar in 1999 worden er maar 10-15 bp geregistreerd (zie Figuur 2). Broedgebieden blijven grotendeels dezelfde, met vanaf 1997 weer broedgevallen rond het Zwin. De Westkust blijft echter het belangrijkste Tapuitengebied van Vlaanderen. In Limburg broedt de soort ook op het OT te Bilzen en in het Antwerpse te Wuustwezel en Kalmthout. In 1999 wordt er echter in Limburg geen enkel Tapuiterterritorium geregistreerd, zelfs niet in de 'traditionele gebieden'!

Voor de atlasperiode 2000-2002 wordt de broedpopulatie van de Tapuit geschat op 19-20 bp, wat terug een stijging is tot het 'niveau' van 1998. Er waren zekere broedgevallen in de Westkust, de Oostkust en in Limburg, en waarschijnlijke broedgevallen in Westkust, NO-Vlaanderen en Antwerpen.

In Nederland, wordt de populatie in de periode 1998-2000 geschat op 600-800 paren. Rond 1980 bedroeg die tenminste 1900-2500 paren. In Wallonië is de soort zeer sterk achteruit gegaan en broedde vooral nog op enkele terrils in het Henegouwse. Binnen het atlasproject werden nog geen meldingen gedaan van territoria van Tapuit en het is heel waarschijnlijk dat de soort momenteel niet meer in de regio broedt (med. JP Jacob, Waalse Broedvogelatlasproject). In de Noord-Franse regio Nord-Pas de Calais schat men de populatie in

1995 op een 25-30-tal paren, met zwaartepunt in de duingebieden van de Noordzee (oa Duinkerken en omgeving). In 1976 kwamen nog 100 bp voor, waarvan een deel in de duinen langs de Manche en in enkele zandige gebieden in het binnenland..

Grauwe Klauwier

In het begin van de jaren zeventig wordt de populatie geschat op een 340 broedparen. Voor de periode 1973-1977 wordt de soort gemeld in een 40-tal hokken (8x10km), vooral in Antwerpen en Limburg en enkele verspreid elders in Vlaanderen (50-100 bp). In 1989 kwam de soort nog enkel voor in Limburg (14-15 bp), in de periode 1990-1994 waren er daar maar 6 à 7 broedparen meer van over (Gabriëls et al, 1994). Opnieuw een soort die zeer sterk is achteruitgegaan.

Het eerste jaar van het BBV-project werden er in heel Vlaanderen een totaal van 9 broedgevallen/territoria opgetekend, waarvan 1 in de Zwinbosjes te Knokke en de rest op de Sint-Martensheide in Limburg (2 terr en 6 broedgevallen).

In de periode 1995-1999 is de toestand verre van rooskleurig te noemen (zie Figuur 3). Buiten 1996 nog een broedgeval te Knokke en een territorium in de Maatjes (Antwerpen), waren alle meldingen van de Grauwe Klauwier uit Limburg. Maar hier bleven de aantallen afnemen tot er in 1998 geen enkel broedgeval meer werd genoteerd (enkel nog een waarneming in 1999).

Voor de atlasperiode 2000-2002 wordt de broedpopulatie van de Grauwe Klauwier geschat op 7-10 bp/territoria, waarschijnlijk eerder 7 dan 10. Grauwe Klauwieren zaten er in oost-Limburg, in het Leuvense en nabij Herenthout. Alhoewel er dus wel een toename is, is het helemaal niet

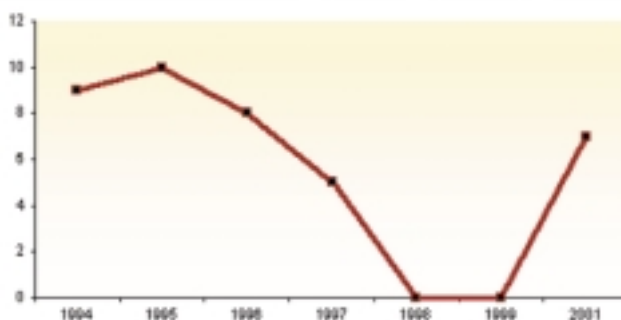

Fig. 3: Broedpopulatie van de Grauwe Klauwier (1994-1999) en de schatting uit de broedvogelatlas periode 2000-2002 (waarschijnlijke en zekere broedgevallen).

zeker dat dit het begin is van een nieuwe élan van de soort in Vlaanderen. Het is ieder geval nuttig om deze soort nauwkeurig in het oog te blijven houden!

In Nederland, wordt de populatie in de periode 1998-2000 geschat op 160-200 broedparen. Opvallend is hierbij dat de soort volledig uit het kustduingebied is verdwenen. In het begin van de jaren zeventig kwamen vermoedelijk 200-250 broedparen voor. De verdere evolutie is merkwaardig. De populatie was in het midden van de tachtiger jaren gedaald tot een 10-15 bp, maar kende een massale toename in het Bargerveergebied als gevolg van positieve natuurontwikkeling en waarschijnlijk ook van aanvoer van buitenaf. In 1996 bedroeg de Grauwe Klauwierenpopulatie in he Bargerveen alleen al 110 bp. Momenteel broeden er een 80-tal vogels, dus ongeveer de helft van de Nederlandse populatie. In Wallonië geeft een schatting voor de periode 1997-1998 een 1890-2110 bp. (Jacob, 1999). Na de spectaculaire steiging in de jaren '90 is de soort echter nu weer aan het afnemen (mond.med. JP Jacob). In de Nord-Pas-de-Calais kwamen er in 1976 nog amper 10 broedparen voor. In 1995 zou het bestand een twintigtal vogels bedragen, dus iets toegenomen! In geheel noordwest Frankrijk neemt de soort af, alhoewel hier en daar weer kleine kernen opduiken (Chabot, 1999).

De Grauwe Klauwier is een vrij plaatstrouwe soort waardoor bij afname van broedsucces er nog een tijdje vogels op die plaats blijven territoria bezetten, maar zonder dat er nog kans is om op lange termijn die populatie te behouden? Ook het verlies van een broedgebied (door habitatvernietiging) weegt dan extra doorweegt, want herkolonisatie van geschikte nieuwe gebieden is niet altijd gemakkelijk. Voedselgebrek (grote insecten) en koude na-lentjes (juni en juli) zijn ook nefast voor deze eerder warmteminnende soort.

Anny Anselin

Referenties

- Anselin, A., & Devos, K., 1992. Populatieschattingen van broedvogels in Vlaanderen. Periode 1989 - 1991. Vlaamse bijdrage tot het ICBP-Project 'Conservation of Dispersed Species in Euro-pe'. Rapport Vlavico, Gent.
- Chabot, E. 1999. La Pie-grièche écorcheur *Lanius collurio* dans le nord-ouest de la France. Aves, 36 :141-178.
- Copée, J-L, 1998. Le Traquet tarier (*Saxicola rubetra*) dans le sud de l'Entre-Sambre-et-Meuse : évolution et résultats de l'enquête 1997-98. Aves 35/2 :97-102.
- Devillers P, W. Roggeman, J. Tricot, P. del Marmol, C. Kerwijn, JP Jacob & A. Anselin, 1988. Atlas van de Belgische Broedvogels. KBIN, Brussel.
- Devos, K, 1994. Project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen. Handleiding. Instituut voor Natuurbehoud-Vlavico, Kiewit- Gent.
- Devos, K., & Anselin, A., 1996. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Vlaanderen in 1994. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 96/20, Vlavico-rapport 96/1, Brussel, Gent.
- Gabriëls, J., Stevens, J., & Van Sanden, P., 1994. Broedvogelatlas van Limburg. Veranderingen in aantallen en verspreiding na 1985. LIKONA, Provinciale Vogelwerkgroep, 366 pp.
- Hustings, F., Kwak, R., Opdam, P., & Reijnen, M., 1985. Natuurbe-heer in Nederland, deel 3: Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen & verslaggeving. Pudoc Wageningen, Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels, Zeist, 495 pp.
- Jacob, J-P. 1999. La situation des Pies-grièches écorcheur (*Lanius collurio*) et grise (*Lanius excubitor*) en Wallonie (Belgique). Aves, 36 :7-30
- Lippens, L & H. Wille, 1972. Atlas van de vogels van België en West-Europa. Tielt, Lannoo.
- Maes, P., Meeus, H. & H. Voet, 1985. Broedvogels in Vlaanderen, 1980-1982. Wielewaal 51:185-202.
- SOVON, Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000; Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV-uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland. Leiden.
- Tombal, J.C.1996. Les Oiseaux de la Région Nord-Pas-de-Calais. Effectifs et distribution des espèces nicheuses période 1985-1995. Héron 29 : 1-336.
- Van Dijk, A.J., 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek, SOVON, Beek, Ubbergen.
- Van Vessem, J. & Meire, P., 1990. Vlaamse bijdrage tot de Euro-pese broedvogelatlas. Uitgave Instituut voor Natuurbehoud en Rijksuniversiteit Gent, i.s.m. Vlavico, 56 pp.
- Vermeersch, G, Devos, K, Anselin A.. 2000. Soortenhandleiding Project Vlaamse Broedvogelatlas 2000-2003. Nota IN 2002.2, Instituut voor Natuurbehoud.

Interview met een 'oude rot in het vak'

Maurice Segers, regionale coördinator van de grote regio Brussel, werkt niet alleen mee aan tal van vogelprojecten, hij bruist zelf ook van de ideeën omtrent nog nieuw op te starten zaken. Wie denkt dat Brussel een vogelarme regio is, waar alleen maar een heleboel exoten voorkomen, vergist zich. We laten Maurice gewoon zelf even aan het woord.

Kan je even je geschiedenis als vogelkijker schetsen? Waar en hoe heeft het virus toegeslagen?

Ik ben opgegroeid in een landelijke uithoek van het Brussels Gewest. Bossen, boomgaarden, heggen, hooilanden, velden en kleine boerderijen typeerden het landschap. Vogels waren alomtegenwoordig; tot zelfs in onze eetkamer broedden Boerenzwaluwen. Ik heb altijd een speciale band met hen gehad. Toen in de jaren '60 aan het licht kwam dat de natuur bedreigd werd, wakkerde die passie nog aan.

Hou houd je het vol om binnen zovele projecten coördinerend op te treden?

Mijn eerste stappen in de ornithologie zette ik op zestienjarige leeftijd. Tien jaar later nam ik de coördinatie van een aantal projecten op mij. Door actief mee te werken, droeg ik immers een steentje bij tot de bescherming van de natuur. Dit is nu nog altijd mijn drijfveer.

Is er een bepaald project dat je voorkeur wegdraagt en waarom?

Monitoringonderzoeken vind ik interessant omdat deze aantonen hoe soorten in tijd en ruimte evolueren. Hoe de tendenzen ook zijn, het aantalsverloop opvolgen is de boodschap. Ik kijk nu al uit naar een oproep om mee te werken aan de volgende broedvogelatlas.

Welke projecten zou je in de toekomst nog graag opgestart zien?

In dezelfde lijn zou het in kaart brengen van gemeenschappelijke slaappleatsen, b.v. van Turkse Tortel, Witte Kwikstaart en Groenling eveneens zeer waardevolle gegevens opleveren. Ik beseft dat dit een tijdrovende bezigheid is, maar het opsporen van slaappleatsen en het tellen van overnachtende vogels geeft dan weer een grote voldoening.

Wat zijn, om ook voor de niet Brusselaars de zaken wat te verduidelijken, in grote lijnen de belangrijkste vogelgebieden in je regio?

ruigten andere soorten die men niet in het stedelijk landschap verwacht: Houtsnip, Velduil, Roodborsttapuit, Blauwborst, ...Zelf, sta ik wel eens in de toren van het Stadhuis de skyline af te speuren naar trekvogels.

Wat het atlasproject betreft, ging alles naar wens de voorbije drie jaar?

Dat zou ik niet durven zeggen. Tenslotte, moesten toch zo'n 28 atlashokken geïnventariseerd worden. Dat was een hele klus om die afgerond te krijgen. Gelukkig namen enkele personen meerdere hokken voor hun rekening. Ik denk aan Michel Janssens, Mark Bakker en Michel

Louette alsook aan de leden van Natuurpunt Ternat.

Kan je terugblikkend op 30 jaar vogels kijken in je regio, enkele opmerkelijke gebeurtenissen voor de geest halen?

De aanpassing van exoten aan ons milieu is toch wel merkwaardig, de toename bekijk ik echter met argusogen. Vanuit het Brusselse hebben Nijlgans,

In het zuiden het Zoniënwoud en in het noorden de Beneden-Woluwe-vallei. In de hoofdstad zelf, is eigenlijk ieder plekje de moeite waard om eens van nabij te bekijken. Plantsoentjes trekken in het najaar o.a. Vuurgoudhaantjes aan, in dakgoten van oude panden foerageren 's winters Grote Gele Kwikstaarten en in het voorjaar verschijnen in allerlei

Mandarijneend en Hals-bandparkiet zich als een olievlek uitgebreid. Meer en meer komen hybriden en kleurafwijkingen voor.

Hoe schat je de toekomst in? Gunstige dan wel ongunstige evolutie van de vogelstand en soortenrijkdom in je regio?

Dankzij de drijfkracht van slechts een paar mensen konden interessante gebiedjes in het Brusselse uit handen van bouwpromotoren blijven. Het is indrukwekkend te zien hoeveel volk hier nu van de schoonheid en de rust komt genieten, vaak ten koste van verstoringsgevoelige soorten.

Heb je, zoals zovelen, een bepaalde voorkeurssoort waar je met extra veel aandacht naar uitkijkt?

Hoewel ook bij mij de adrenaline in het bloed stijgt bij de waarneming van een zeldzaamheid, heb ik mijn bewondering voor de gewone soorten nooit verloren. Vooral deze die in aantal achteruitgaan (Huiszwaluw, Veldleeuwerik, Graspieper,...) geniet

ten meer dan ooit belangstelling.

Welke nieuwe broedvogelsoort zou je in jouw regio graag zien opduiken?

Liefst van al zou ik willen dat de soorten die verdwenen of bedreigd zijn, zich opnieuw als broedvogel vestigen of herstellen. Uiteraard ben ik gelukkig dat de

Middelste Bonte Specht recent het Zoniënwoud gekoloniseerd heeft. Volgt de Kortsnavelboomkruiper dit voorbeeld?

Ook Wallonië telt zijn vogels!

Net als in Vlaanderen wordt in Wallonië momenteel werk gemaakt van een nieuwe broedvogelatlas. Hier zit men momenteel nog in de inventarisatiefase (project loopt van 2001-2005). Wallonië is met zijn uitgestrekte bossen heel wat moeilijker te inventariseren dan Vlaanderen en bovendien werkt men daar met heel wat minder waarnemers. Vandaar de oproep van de coördinator, Jean-Paul Jacob, om ook onze Waalse waarnemingen door te geven. Hij dacht vooral aan de vrijwilligers die op de taalgrens wonen of aan mensen, en dat zijn er heel wat, die geregeld op excursie gaan in de Gaume, Ardennen,....

Je kan je waarnemingen doorgeven via email (jp-jacob@yucom.be) of atlas.oiseaux@aves.be) of via de website www.aves.be en dat hoeft echt niet in het Frans te zijn! Via Jean-Paul krijg je een login en paswoord en het invoeren kan beginnen.

Haal dus jullie waarnemingsboekjes nog eens boven vanaf 2001 en speel de info door aan Jean-Paul, met een zo duidelijk mogelijke plaatsbeschrijving, hij zal jullie erg dankbaar zijn. Bovendien is het voor een

Vlaamse atlasmedewerker weer eens wat anders: je kan andere soorten aantreffen dan in Vlaanderen (bijv. Grijskopspecht, Ruigpootuil, Notenkraker) of soorten die in Wallonië heel wat talrijker zijn dan bij ons (Middelste bonte specht, Appelvink) enz...

Websites

Normaal gezien worden hier meerdere pagina's overlopen, maar ditmaal beperken we ons tot slechts een tweetal aangezien de site van het IN een grondige verandering (lees: modernisering) heeft ondergaan.

www.instnat.be/broedvogels/

De vertrouwde 'atlas-URL', maar met een totaal andere vormgeving en een (hopelijk) duidelijkere navigatiestructuur en bijgevolg eenvoudigere toegang tot een flink pak informatie.

De lezers van deze nieuwsbrief zullen wellicht het meest geïnteresseerd zijn in de resultaten van de verschillende ornithologische projecten die op het IN lopen of door het IN gecoördineerd worden. De bedoeling van deze site is naast een betere navigatie ook nog meer resultaten tonen en in de toekomst evolueren naar nog meer interactie via het web.

Wat de broedvogelatlas betreft staat alle 'oude' info terug op zijn plaats, maar werden alle kaarten vernieuwd en werden de tekstjes hier en daar wat aangepast. Dit alles dus als voorsmaakje op de uiteindelijke atlas. Je zal zien dat er hier en daar nog gewerkt wordt aan de verdere invulling. Vooral de coördinatoren van de verschillende watervogelprojecten (Koen Devos, Eric Stienen...) en het

BBV-project (Anny Anselin) koesteren nog wilde plannen om binnen afzienbare tijd een heel pak gegevens online te zetten.

Een ander voordeel is ook de zoekfunctie (rechts bovenaan) die je toelaat om snel via een gekozen trefwoord op eender welke pagina op de site terecht te komen. Wil je info over andere dier- of plantengroepen, geef deze in in de zoekfunctie en je zal zien dat er werkelijk heel wat te vinden is!

www.mergus.be

De site van de Vogelwerkgroep Oostkust. Een prachtige site van deze zeer actieve vogelwerkgroep die meewerkt aan een massa projecten. Binnen de regio liggen ornithologisch erg interessante gebieden zoals het Zwin en de voor- en achterhaven van Zeebrugge. Op de pagina vind je recente informatie over de waarnemingen uit de regio, een groeiend aantal foto's (digiscopie nog steeds in opmars!), reisverslagen, projectinfo enz... Erg uitgebreid, jammer genoeg wel iets te veel storende toeters en bellen, maar het blijft een leuke website om te bezoeken!

Instituut voor Natuurbehoud
Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap

Over IN Kenniscentrum Publicaties & producten Links Bibliotheek

Welkom op de site van het IN

U vindt er naast informatie over het IN ook heel wat nuttige on line documenten, databanken in ons kenniscentrum.

Home

Actuele informatie

- **Actueel**
[Derde Natuurrapport luidt andermaal alarmklok](#) (22-05-2003)
Op 20 juni werd het derde Natuurrapport officieel aan de bevoegde minister overhandigd. De toestand van onze natuur is nog steeds zorgwekkend.
- **Nieuwsbrief**
[Eerste Nieuwsbrief](#) (18-04-2003)
In afwachting van hun nakende fusie hebben IN en IBW alvast een eerste gezamenlijke nieuwsbrief uitgebracht.

In de kijker

Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN)

Het recent afgesloten openbaar onderzoek over de afbakening van het VEN resulteerde in 9000 bezwaarschriften en opmerkingen. Nochtans is het VEN van groot belang voor de natuur in Vlaanderen. [Lees meer...](#)

Blijf op de hoogte

uw e-mailadres

Zoek

Vacatures
Wie is wie?
Nieuws van IN
Kenniscentrum

Doorzoek de atlas-databank

Natuurgebieden DATABANK

Colofon

Vogelnieuws is de ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuurbehoud. Vogelnieuws wil alle vrijwillige medewerkers en geïnteresseerden informeren over de hier lopende ornithologische projecten.

Verantwoordelijke uitgever :

prof. dr. Eckhart Kuijken, algemeen directeur,
Instituut voor Natuurbehoud, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Redactie :

Glenn Vermeersch, Anny Anselin en Koen Devos

Werkten mee aan dit nummer :

Anny Anselin, Koen Devos, Glenn Vermeersch, Maurice Segers

Foto's : Yves Adams, Joris Everaert, Ivan Steenkiste, Mark Hulme, Glenn Vermeersch

Vormgeving :

Helen Blow, Nadia De Braekeler

Druk :

Drukkerij van de Vlaamse Gemeenschap, departement LIN

Algemene informatie :

Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25
1070 Brussel
tel : 02-558 18 11
fax : 02-558 18 05
info@instnat.be
www.instnat.be/broedvogels/

